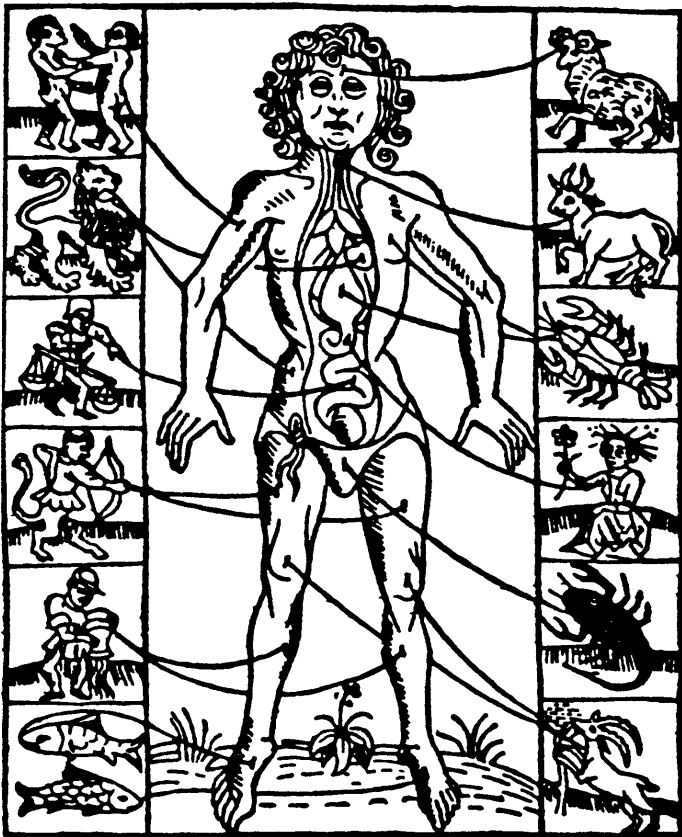

Det behövs en motkraft till kvacksalveriet

Detta är en mjukstart för en stående spalt i Folkvett om pseudovetenskap inom hälsosektorn, och om det som förr kallades kvacksalveri (alternativ medicin, naturläkare). Tanken är att blanda "nyheter" och notiser med personliga kommentarer kring vad som händer. Jag hoppas kunna bevaka en del av vad som skrivs på området. Om någon av Folkvetts läsare vill tipsa om företeelser som förtjänar uppmärksamhet, vore det förstås förnämligt.

Vetenskap och Folkbildning är en liten förening men jag tror vi kan bidra till att vi får en mer nyanserad debatt om kvacksalveri än vad som varit fallet under 1980-talet. Det är skrämt med organiserade motkrafter till pseudovetenskap inom hälsosektorn, och många sjuka och friska är nu på ett olyckligt sätt utsatta för kvacksalveri.

Myndigheterna har inte bara varit passiva inför tillväxten av denna sektor, utan socialdepartementet har t o m ställt sig i marknadsföringens främsta led. Agerandet har knappast motsvarat åsikterna hos någon slags opinion och i mina ögon aktualiserar detta svagheter i den representativa demokratin. Det gäller även i hög utsträckning årets förvillare, den så kallade alternativmedicinkommittén. Jag har intrycket att partierna ansåg dessa frågor vara perifera och därför överlät åt vissa personer med specialintresse att sitta i kommittén. Specialintresse betyder i detta sammanhang en brinnande tro på allt som är "alternativt" till samhällets sjukvård samt ett levande önsketänkande att allt "alternativt" är bra och inte kan ha några ogynnsamma effekter. Även kommittén har i första hand sett sig som marknadsförare för det som förr kallades kvacksalveri. Mest anmärkningsvärt är, att man inte under de många årens utredande på något sätt försökt ta reda på om kvacksalveri kan leda till medicinska, psykologiska eller ekonomiska skador för enskilda individer eller för samhället. Agerandet har varit likartat för alla partier.

Något systematiskt motstånd mot kvacksalveri ifrån akademi eller samhällets sjukvård har vi inte heller sett. Tvärtom, vissa tendenser är oroande. I takt med att försäljningen av produkter enligt lagen om naturmedel dramatiskt ökat, och terapier som inte är akademiskt förankrade fått ökad uppmärksamhet, har allt fler med en av samhället godkänd legitimation, som t ex sjuksköterska eller läkare, ägnat sig åt detta område. Sjuksköterskor öppnar egna mottagningar för t ex homopati eller zonterapi. Läkare säljer "naturprodukter" i eget namn.

Många landsting subventionerar organiserat kvacksalveri. Jag tycker det är mycket lyckligt att de så kallade hälsohemmen helt har blivit en tummelplats för kost och behandlingar som inte, eller bara i viss mån,

är akademiskt förankrade. Många är intresserade att få hjälp att sluta röka, att lära sig laga god och samtidigt nyttig mat eller komma igång att motionera. En del får intresset i samband med lättare eller svårare sjukdom. Den som väljer att åka till ett "hälsohem" får i dag kost-terapi som sällan är akademiskt förankrade och möts av olika pseudovetenskapliga filosofier och ett stort antal kurer utan bevisad effekt samt som är direkt skadliga. Denna verksamhet subventioneras ofta av landstingen. Något alternativ för en skeptiker som vill lära sig något om nyttig mat och sluta röka, och samtidigt bo på något naturskönt beläget pensionat, känner jag inte till.

Läkemedelsföretagen har inget intresse av att minska utbudet av produkter som säljs enligt lagen om naturmedel, eller att lagstiftningen skulle bli mer restriktiv. Tvärtom, nya marknader har öppnats och man har fått möjlighet att sälja produkter utan att behöva ta de stora kostnader som det innebär att registrera ett läkemedel. Ett aktuellt exempel är Ecomer, hajleverolja. När ASTRA misslyckades med att få medlet registrerat som läkemedel, såg man istället till att det kom ut på marknaden som en produkt enligt lagen om naturmedel. Det är möjligt att medlet har en viss biologisk effekt. Socialstyrelsens läkemedelsavdelning är oroad över ett antal rapporter om blodproppar som sätts i samband med medlet. Det är således tänkbart att vi snart kommer att få se allt fler biologiskt aktiva substanser säljas i "hälsokostaffärer" som naturmedel, och att livsmedelslagstiftningen, konsumenternas skydd och garant för rimliga avvägningar mellan önskvärda och icke önskvärda effekter hos ett medel, sätts ur spel.

Motståndet mot kvacksalveri sköts således av enskilda individer som av någon anledning på ett plågsamt sätt konfronterats med verksamheten. Ett exempel fick vi höra

om på det senaste öppna mötet inom föreningen, professor Broströms personliga kartläggning av medicinska skadeverkningar av kvacksalveri. Han lade ner ett stort och berömvärt arbete på inventeringen. Drivkraften var att han ställts ansikte mot ansikte med ett enskilt tragiskt fall, där en flicka blev ordentligt sjuk, och senare även avled, efter behandling av en kvackslavare. Mycket av vad professor Broström berättade om är upprörande. Han känner till tre individer som blivit förlamade efter manipulation i ryggen (kiropraktik). Det är möjligt att ryggmanipulation i vissa fall kan minska upplevelsen av smärta. Skulle ett smärtstillande medel som i tre fall gett förlamning accepteras som läkemedel? Kiropraktorer kan nu ansöka om en av samhället godkänd legitimation.

En massmedial kritisk röst mot kvacksalveri finns dock sedan länge, Gunnar Rosell i Aftonbladet. Han är kanske den främsta medicinska journalist vi har i landet och har blivit utsedd till årets folkbildare. Gunnar Rosells verksamhet visar, att det är möjligt att samtidigt kritiskt granska både pseudovetenskap och kvacksalveri inom hälsosektorn och samhällets sjukvård och läkemedelsindustrin.

Gunnar Steineck